Uradni list
Evropske unije

SL
Serija C

C/2025/6743

22.12.2025

Sporočilo Komisije o podpori izvajanju Direktive 2009/148/ES o varstvu delavcev pred tveganji zaradi izpostavljenosti azbestu pri delu, kakor je bila spremenjena z Direktivo 2023/2668

(C/2025/6743)

1. Uvod

Cilj strateškega okvira EU za varnost in zdravje pri delu za obdobje 2021–2027 ([1]) (v nadaljnjem besedilu: strateški okvir) je preoblikovati načelo 10 evropskega stebra socialnih pravic ([2]), ki delavcem zagotavlja pravico do visoke ravni varovanja zdravja in varnosti pri delu, v konkretne ukrepe. Ena od prednostnih nalog strateškega okvira je zmanjšati z delom povezano izpostavljenost azbestu, da bi prispevali k splošnemu cilju preprečevanja z delom povezanih smrti in bolezni.

Boj proti raku je prednostna naloga Unije. Komisija se je zavezala, da bo učinkovito zmanjšala izpostavljenost rakotvornim snovem, kot je azbest, in tako znatno prispevala k preprečevanju raka v skladu s cilji evropskega načrta za boj proti raku ([3]).

Azbest je nevarna, rakotvorna snov ([4]), s katero je še vedno v stiku veliko število delavcev iz različnih sektorjev, v katerih je tveganje izpostavljenosti še vedno visoko. Med njimi so gradbeništvo, rudarstvo, kamnoseštvo, gradbeno inženirstvo, ravnanje z odpadki ter vzdrževanje ladij, vlakov, zrakoplovov, vozil in strojev, pa tudi službe za ukrepanje v izrednih razmerah, kot so gasilci. Ocenjuje se, da je azbestu še vedno izpostavljenih 4,1 do 7,3 milijona delavcev v Uniji ([5]).

Znano je, da ima poklicna izpostavljenost azbestu resne posledice za zdravje. Vdihavanje azbestnih vlaken, ki se prenašajo po zraku, lahko povzroči hude bolezni, kot sta mezoteliom in pljučni rak. Med izpostavljenostjo in pojavom prvih simptomov v povprečju preteče 30 let, te bolezni pa lahko na koncu povzročijo z delom povezane smrti. Izpostavljenost azbestu je glavni vzrok poklicnega raka v Uniji, saj predstavlja kar 78 % poklicnih rakavih obolenj in 88 % poklicnih pljučnih rakavih obolenj, ki so v državah članicah priznana kot povezana s tako izpostavljenostjo ([6]).

Azbest se je desetletja uporabljal v številnih sektorjih po Evropi, zlasti v gradbeništvu, in tako ustvaril zapuščino, ki še vedno ogroža javno zdravje in ovira prizadevanja za zagotovitev varnega in zdravega delovnega okolja za izpostavljene delavce. Večje varstvo delavcev pred izpostavljenostjo azbestu se zlasti spodbuja v okviru evropskega zelenega dogovora, saj so energijske prenove bistvene za doseganje njegovih ciljev ([7]). Cilj strategije za val prenove ([8]) je podvojiti letno stopnjo energijske prenove do leta 2030. Ker pa številne stavbe s slabo energijsko učinkovitostjo vsebujejo azbest, bi se lahko s pospešitvijo stopnje prenove tudi znatno povečalo število ljudi, izpostavljenih zdravstvenim tveganjem, povezanim z azbestom, saj bi se lahko med prenovitvenimi deli sproščal azbest, prisoten v stavbah. Število delavcev, izpostavljenih azbestu, naj bi se do leta 2030 vsako leto povečalo za 4 % ([9]). Nadaljnji ukrepi za zmanjšanje tveganja izpostavljenosti so bistveni za varstvo delavcev pred boleznimi, spodbujanje njihovega dobrega počutja in krepitev evropske zdravstvene unije.

([1]) Sporočilo Komisije o strateškemu okviru EU za varnost in zdravje pri delu za obdobje 2021–2027 – Varnost in zdravje pri delu v spreminjajočem se svetu dela, COM/2021/323 final.
([2]) Medinstitucionalna razglasitev evropskega stebra socialnih pravic (UL C 428, 13.12.2017, str. 10).
([3]) Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu:Evropski načrt za boj proti raku (COM(2021) 44 final).
([4]) *Arsenic, Metals, Fibres, and Dusts, IARC Monographs on the Evaluation of Carcinogenic Risks to Humans Volume 100C* (Arzen, kovine, vlakna in prah, Monografije Mednarodne agencije za raziskave raka o oceni rakotvornih tveganj za ljudi, zvezek 100C).
([5]) *Study on collecting information on substances with the view to analysing the health, socio-economic and environmental impacts in connection with possible amendments of Directive 98/24/EC (Chemical Agents) and Directive 2009/148/EC (Asbestos)* (Študija o zbiranju informacij o snoveh za analizo zdravstvenih, socialno-ekonomskih in okoljskih učinkov v povezavi z morebitnimi spremembami Direktive 98/24/ES (kemični dejavniki) in Direktive 2009/14/ES (azbest)), končno poročilo za azbest.
([6]) Sporočilo Komisije o prizadevanjih za prihodnost brez azbesta:evropski pristop k obravnavanju tveganj za zdravje zaradi azbesta, COM(2022) 488 final.
([7]) Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Evropskemu svetu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Evropski zeleni dogovor,
COM/2019/640 final.
([8]) Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Val prenove za Evropo – ekologizacija stavb, ustvarjanje delovnih mest, izboljšanje življenj, COM/2020/662 final.
([9]) Na podlagi sedanjih uradnih obvestil, vse večje količine odpadkov, ki vsebujejo azbest, števila certificiranih delavcev in življenjske dobe azbestnih cementnih materialov (70–80 % azbesta v EU). Vir:zunanja študija RPA (2021), glej opombo 7.

Unija je v zadnjih 40 letih sprejela celovite ukrepe, da bi najprej omejila in sčasoma prepovedala uporabo azbesta. Med letoma 1983 ([10]) in 1985 ([11]) je omejila uporabo šestih vrst azbestnih vlaken. Leta 1991 je prepovedala dajanje v promet in uporabo petih od navedenih vrst ([12]) ter uporabo krizotilnega azbesta v izdelkih, ki se med drugim pogosto uporabljajo v gradbenem sektorju ([13]). Direktiva Komisije 1999/77/ES ([14]) je prepovedala uporabo in dajanje v promet vseh šestih vrst azbestnih vlaken, prepoved pa je začela veljati leta 2005. Navedena direktiva je bila razveljavljena z Uredbo (ES) št. 1907/2006 Evropskega parlamenta in Sveta ([15]) iz leta 2006, ki še naprej prepoveduje namerno dodajanje azbesta. Vnos številka 6 v Prilogi XVII določa, da so proizvodnja, dajanje v promet ter uporaba azbestnih vlaken ter izdelkov in mešanic (ki so jim bila ta vlakna namenoma dodana) v Uniji prepovedani. Varstvo delavcev pred tveganji zaradi izpostavljenosti azbestu pri delu je zagotovljeno z Direktivo 2009/148/ES Evropskega parlamenta in Sveta ([16]), s katero so bile kodificirane in razveljavljene Direktiva Sveta 83/477/EGS ([17]), Direktiva Sveta 91/382/EGS ([18]) in Direktiva 2003/18/ES Evropskega parlamenta in Sveta ([19]).

Unija ostaja zavezana podpori svojim državam članicam pri ustvarjanju in spodbujanju kakovostnih delovnih mest ob hkratnem izboljšanju poštenih delovnih pogojev za zaščito varnosti in zdravja delavcev. Ta cilj je bil v središču spremembe Direktive 2009/148/ES iz leta 2023. Ta zadnja sprememba Direktive 2009/148/ES Evropskega parlamenta in Sveta

([10]) Omejitve uporabe krokidolita z Direktivo Sveta 83/478/EGS z dne 19. septembra 1983 o peti spremembi (azbest) Direktive 76/769/EGS o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi z omejitvami pri trženju in uporabi nekaterih nevarnih snovi ter pripravkov (UL L 263, 24.9.1983, str. 33) – uvedba omejitev glede azbesta. Direktiva Sveta 76/769/EGS z dne 27. julija 1976 o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi z omejitvami pri trženju in uporabi nekaterih nevarnih snovi in pripravkov (UL L 262, 27.9.1976, str. 201).

([11]) Omejitve uporabe krizotila, amozita, antofilita, aktinolita in tremolita v igračah, izdelkih za razprševanje ali v obliki prahu, izolacijskih napravah, barvah in lakih, Direktiva Sveta 85/610/EGS z dne 20. septembra 1985 o sedmi spremembi (azbest) Direktive 76/769/EGS o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi z omejitvami pri trženju in uporabi nekaterih nevarnih snovi in pripravkov (UL L 375, 31.12.1985, str. 1).

([12]) Krokidolit, amozit, antofilit, aktinolit in tremolit.

([13]) Nekatere naprave, barve in laki, filtri za tekočine, material za zgornjo plast cestišča, polnila in tesnilne mase, izolacijski ali proti zvoku odporen material z nizko gostoto, zračni filtri in filtri za plin, podloge za talne in stenske obloge iz plastičnih mas, tekstil (z začasno izjemo za diafragme) in klobučevinaste strešne izolacije.

([14]) Direktiva Komisije 1999/77/ES z dne 26. julija 1999 o šesti prilagoditvi tehničnemu napredku Priloge I k Direktivi Sveta 76/769/EGS o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi z omejitvami pri trženju in uporabi nekaterih nevarnih snovi in pripravkov (azbest) (UL L 207, 6.8.1999, str. 18, ELI:http://data.europa.eu/eli/dir/1999/77/oj), ki ne velja več, rok za prenos pa je bil 1. januar 2005.

([15]) Uredba (ES) št. 1907/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o registraciji, evalvaciji, avtorizaciji in omejevanju kemikalij (REACH), o ustanovitvi Evropske agencije za kemikalije ter spremembi Direktive 1999/45/ES ter razveljavitvi Uredbe Sveta (EGS) št. 793/93 in Uredbe Komisije (ES) št. 1488/94 ter Direktive Sveta 76/769/EGS in direktiv Komisije 91/155/EGS, 93/67/EGS, 93/105/ES in 2000/21/ES (UL L 396, 30.12.2006, str. 1, ELI:http://data.europa.eu/eli/reg/2006/1907/oj).

([16]) Direktiva 2009/148/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 varstvu delavcev pred tveganji zaradi izpostavljenosti azbestu pri delu (kodificirana različica) (UL L 330, 16.12.2009, str. 28, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2009/148/oj).

([17]) Direktiva Sveta 83/477/EGS z 19. septembra 1983 o varstvu delavcev pred tveganji zaradi izpostavljenosti azbestu pri delu (druga posebna direktiva v skladu s členom 8 Direktive 80/1107/EGS) (UL L 263, 24.9.1983, str. 25, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/1983/477/oj).

([18]) Direktiva Sveta 91/382/EGS z dne 25. junija 1991 ki spreminja Direktivo 83/477/EGS o varstvu delavcev pred tveganji zaradi izpostavljenosti azbestu pri delu (druga posebna direktiva v skladu s členom 8 Direktive 80/1107/EGS) (UL L 206, 29.7.1991, str. 16, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/1991/382/oj).

([19]) Direktiva 2003/18/ES evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. marca 2003 o spremembi Direktive Sveta 83/477/EGS o varstvu delavcev pred tveganji zaradi izpostavljenosti azbestu pri delu (Besedilo velja za EGP) (UL L 97, 15.4.2003, str. 48, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2003/18/oj).

z Direktivo 2023/2668 Evropskega parlamenta in Sveta ([20]), s katero se je mejna vrednost za poklicno izpostavljenost azbestu znižala (z 0,1 na 0,01 vlakna na kubični centimeter) ([21]), prispeva k doseganju višje ravni varovanja zdravja in varnosti delavcev, zlasti pred to zelo rakotvorno snovjo. Smernice ([22]), priložene temu sporočilu, so nadaljevanje sporočila Komisije o prihodnosti brez azbesta in spremembi Direktive 2009/148/ES.

V zvezi s tem je v uvodni izjavi 29 Direktive 2023/2668 (EU) o spremembi Direktive 2009/148/ES poudarjen pomen razvoja in izdaje smernic za lažje izvajanje Direktive 2009/148/ES najpozneje dve leti od datuma začetka njene veljavnosti.

Smernice bodo Uniji omogočile, da se učinkoviteje odzove na potrebo po boljšem varstvu delavcev pred izpostavljenostjo azbestu, in sicer s primeri, kako bi bilo treba to nevarno snov obravnavati v praksi. Prispevale bodo tudi k ciljem kompasa za konkurenčnost za EU ([23]), ki je zlasti povečati hitrost in kakovost odločanja s poenostavitvijo okvirov in pravil Unije. Poleg tega prispevajo tudi k ciljem iz sporočila Komisije o izvajanju in poenostavitvi ([24]), saj se bo z njimi izboljšalo izvajanje Direktive 2009/148/ES, ker bodo pravila iz navedene direktive jasnejša, lažje razumljiva in jih bodo deležniki hitreje izvajali.

2. **Cilji**

Smernice za ravnanje z azbestom na ravni Unije so zasnovane tako, da podjetjem olajšujejo zagotavljanje skladnosti in podpirajo prizadevanja držav članic za izvrševanje, pri čemer je glavni cilj varstvo delavcev. Države članice, delodajalci (zlasti mala in srednja podjetja, ki predstavljajo 99 % vseh podjetij, ki delajo z azbestom ([25])), socialni partnerji in delavci bodo imeli koristi od te dodatne podpore za zagotavljanje skladnosti.

Cilj smernic je:

— pomagati deležnikom pri obravnavanju tveganj za zdravje in varnost pri delu, povezanih z azbestom, ob upoštevanju najnovejšega pravnega, znanstvenega in tehnološkega razvoja, vključno s spremembo Direktive 2009/148/ES iz leta 2023;

— ozaveščati delodajalce in delavce o tveganjih, povezanih z ravnanjem z materiali, ki vsebujejo azbest;

— spodbujati večje sprejemanje dobrih praks v vseh državah članicah z zagotavljanjem pregleda strategij za ravnanje z azbestom pri delu;

— zmanjšati razlike pri dostopu do smernic, tako da se deležnikom po vsej Uniji zagotovijo dodatne informacije o dobrih praksah, tudi v tistih državah članicah, v katerih je na voljo manj smernic.

Smernice vsebujejo pregled dobrih praks za ravnanje z azbestom pri delu in opisujejo praktične načine za zmanjšanje izpostavljenosti delavcev. Dobre prakse iz teh smernic služijo kot primeri in se ne bi smele razumeti kot edini način za izvajanje zakonodaje Unije o varnosti in zdravju pri delu. Smernice so namenjene javnim in zasebnim organizacijam vseh vrst in velikosti ter se uporabljajo za najrazličnejše sektorje.

([20]) Direktiva (EU) 2023/2668 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. novembra 2023 o spremembi Direktive 2009/148/ES o varstvu delavcev pred tveganji zaradi izpostavljenosti azbestu pri delu. (UL L, 2023/2668, 30.11.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2023/2668/oj).

([21]) Novi člen 8 Direktive 2009/148/ES določa: „1. Do 20. decembra 2029 delodajalci zagotovijo, da v osemurnem s časovno obremenitvijo izračunanem povprečju (TWA) noben delavec ni izpostavljen koncentraciji azbesta v zraku, ki presega 0,01 vlakna na cm^3. 2. Od 21. decembra 2029 delodajalci zagotovijo, da noben delavec ni izpostavljen koncentraciji azbesta v zraku, ki presega: (a) 0,01 vlakna na cm3 kot osemurno TWA v skladu s členom 7(7), drugi pododstavek, ali (b) 0,002 vlakna na cm3 kot osemurno TWA.“.

([22]) SWD(2025) 400, https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/document/70526012-b741-4092-ab52-3bae8de2a1b0_en?prefLang=sl.

([23]) Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Evropskemu svetu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij, Kompas za konkurenčnost za EU, COM/2025/30.

([24]) Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Enostavnejša in hitrejša Evropa:Sporočilo o izvajanju in poenostavitvi COM/2025/47 final.

([25]) Vir: zunanja študija RPA (2021), glej opombo 7.

Vse deležnike, vključno s sindikati, organizacijami delodajalcev, podjetji, nacionalnimi organi in strokovnjaki za varnost in zdravje pri delu, se spodbuja k čim širši uporabi in razširjanju teh smernic.

3. **Struktura**

Smernice so razdeljene na module, ki bralcem omogočajo, da se osredotočijo na teme posebnega pomena. Sestavljene so iz dveh delov:

— prvih 12 oddelkov obravnava splošne teme in se uporablja za vse primere izpostavljenosti ter zagotavlja informacije o ravnanju z azbestom na splošno;

— zadnjih pet oddelkov obravnava posebne primere izpostavljenosti azbestu in zagotavlja sektorske smernice za varno ravnanje z azbestom, po potrebi s sklicevanjem na splošne oddelke.

4. **Obsežno posvetovanje z deležniki**

Smernice so bile pripravljene v tesnem sodelovanju z deležniki, vključno s sindikati, organizacijami delodajalcev, podjetji, nacionalnimi organi in strokovnjaki za zdravje in varnost pri delu. Posvetovanje je vključevalo:

— opredelitev 187 obstoječih smernic na ravni držav članic, Unije in mednarodni ravni, od katerih jih je bilo 91 ocenjenih kot potencialno relevantnih in podrobno preučenih;

— organizacijo desetih spletnih delavnic z več kot 850 udeleženci, od katerih se je vsaka osredotočala na različna področja, zajeta v smernicah;

— začetek poziva k predložitvi pripomb o prvem osnutku smernic, na podlagi katerega je več kot 130 deležnikov iz najrazličnejših sektorjev podalo več kot 500 odgovorov;

— organizacijo številnih razprav z deležniki za razvoj študij primerov dobre prakse;

— organizacijo 20 pilotnih razprav, vključno z devetimi obiski na kraju samem, z deležniki, vključenimi v različne situacije in dejavnosti, povezane z izpostavljenostjo azbestu.

Z obsežnim posvetovanjem je bilo zagotovljeno, da smernice temeljijo na najnovejših spoznanjih, so praktične in realistične ter izpolnjujejo pričakovanja in potrebe uporabnikov.

Postopek priprave teh smernic so pozorno spremljali predstavniki nacionalnih vlad, organizacij delodajalcev in delavcev, ki sodelujejo v delovni skupini za kemikalije tristranskega Svetovalnega odbora za varnost in zdravje pri delu, ter ustrezne službe Komisije.

5. **Objava in razširjanje**

To sporočilo bo objavljeno na spletni strani EUR-lex ([26]). Sporočilo in priložene smernice bodo prav tako objavljeni in predstavljeni na spletni strani Evropske agencije za varnost in zdravje pri delu, razširjali in promovirali pa jih bodo Odbor višjih inšpektorjev za delo, evropski socialni partnerji (sindikati in predstavniki delodajalcev) ter Svetovalni odbor za varnost in zdravje pri delu.

([26]) EUR-lex je uradni spletni portal, ki omogoča brezplačen dostop do prava Evropske unije.